

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

пільства; в другому відбувається перетворення зовнішніх щодо особистості вимог права на її власну життєву позицію, правову настанову, звичку діяти згідно з заданою правовою моделлю. З урахуванням цього розрізняють такі цілі правового виховання, як формування: (а) системи правових знань (ближча мета); (б) правової переконаності (проміжна мета); (в) мотивів та звичок правомірної поведінки (кінцева мета). Порядок, організованість, зміцнення законності виступатимуть результатом, основною метою правовиховного процесу. Однак

слід зазначити, що однією з найважливіших цілей останнього є насамперед засвоєння правових цінностей, що уможлиблює досягнення перелічених цілей.

Розмаїття наведених трактувань цілей правового виховання можна поєднати наступним висновком: метою правового виховання є закладення в особистості паростків правової культури; досягнення ж цієї мети визначається різноманіттям завдань, найскладнішими з яких і є формування у членів суспільства правової свідомості й соціально-правової активності.

Надійшла до редакції 30.03.2009 р.

*Л.В. Анучина, канд. філос. наук, доцент
Національна юридична академія України
імені Ярослава Мудрого, м. Харків;*

*В.Г. Грицаненко, доцент, засл. художник України
Харківська державна академія культури*

ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ: БАЖАННЯ Й РЕАЛЬНІСТЬ

Актуальність підвищення ефективності правового виховання не викликає сумніву, бо ми прагнемо й намагаємося будувати країну, в якій забезпечення прав людини, створення оптимальних умов для їх реалізації є пріоритетним. Тому одним з го-

ловних напрямів діяльності держави стає: а) забезпечення правової освіченості її громадян, б) удосконалення законодавчої бази й доведення нових законів до населення, в) створення умов життя за правовими нормами й г) формування у людей настанов

Проблеми правового виховання в сучасній Україні («Круглий стіл»)

втілення в повсякденність правових засад.

Що стосується питань правової освіти, то зроблені в цьому напрямку кроки достатньо помітні, про що свідчить факт введення дисциплін правового спрямування в усіх навчальних закладах. З елементарними правовими знаннями починають ознайомлювати вихованців дошкільних установ. Право є однією з обов'язкових дисциплін у середній загальноосвітній школі. Вища школа орієнтована не тільки на викладання загальних основ права, а й на засвоєння майбутніми фахівцями правових засад тієї сфери діяльності, якою вони будуть професійно займатися. Активізували роботу, спрямовану на поширення правових знань, і засоби масової комунікації. Зазвичай усі періодичні видання практикують передачу цих знань завдяки спеціальним матеріалам з правових проблем. Це або консультації правознавців, або відповіді на запитання, або аналіз поширених ситуацій, що потребують застосування законів права, та ін. Існують радіопередачі публіцистичного й художнього характеру, що порушують правові питання. Передачі правового спрямування наповнили й телеефір. Зокрема, вони становлять собою інсценізацію розгляду судової справи в суді й винесення по ній вироку. Не на-

даючи їм фахової оцінки, констатуємо факт їх наявності на більшості телеканалів. Як бачимо, поширенню правових знань приділяється сьогодні досить значна увага: воно вирішується достатньо активно й різнобічно, з використанням великого арсеналу різноманітних форм.

В Україні відбувається постійний процес удосконалення законодавства, спрямований на забезпечення оптимальних умов щодо утворення правового кола в усіх сферах життєдіяльності. Звичайно, велике значення має своєчасне ознайомлення широких верств населення з його новими положеннями, зі змінами, зробленими в законодавстві, із затвердженими підзаконними актами. Тому постійні коментарі правових законів, їх тлумачення є необхідним складником, без якого неможливо досягти результативності правового виховання. Неабияку роль у цьому процесі повинні відігравати засоби масової інформації. Саме завдяки розмаїттю форм, які ці соціальні інститути можуть використовувати для ознайомлення широких мас зі змінами в законодавстві, можливості оперативного оволодіння законодавчими положеннями значно поширюються. Будь-яка людина, яка має потребу розумітися на певній законодавчій нормі, отримуючи її пояснення з різних джерел, може

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

її проаналізувати, порівняти, зробити необхідні висновки. Можливості одержання відомостей про сутність змінених законодавчих приписів надзвичайно спростилося сьогодні завдяки наявності Інтернету, у зв'язку з розширенням мережі якого і входженням до неї значно збільшеної чисельності споживачів споживання знань щодо оновленої законодавчої бази набуває все більшої результативності. Це дає можливість сподіватися не тільки на те, що в майбутньому правові знання будуть доступні пересічному громадянину, а й на те, що вони будуть затребувані й актуалізовані.

Водночас, підкреслимо, що процес правовиховання не обмежується поширенням і засвоєнням правових знань. Головне, для чого він призначений, – це належне життя населення й держави в цілому за правовими законами. Однак саме в цьому напрямку в сучасній Україні позитивних результатів, на жаль, не досягнуто.

Значна чисельність пересічних громадян, як і тих, хто не ознайомлений з правовими нормами, будує своє життя й діяльність, не порушуючи законів. Це зумовлено як моральними настановами українського народу, так і релігійними цінностями, покладеними в основу життєдіяльності переважної більшості на-

селення. Разом із тим умови сьогодення, ставлення до виконання законів сприяють правопорушенням, призводять до відмови у впровадженні в повсякденне життя правових норм. Це стосується в першу чергу адміністративного, трудового, сімейного, екологічного, фінансового та інших галузей права. Правопорушення здійснюються громадянами, які ухиляються від виконання своїх обов'язків – несвідомо, не будучи обізнаними в праві щодо себе, або свідомо, сподіваючись на те, що порушення не буде розкрито. Відмова від виконання законів особливо характерна для тих, хто входить до складу керівництва як державними, так і недержавними установами й підприємствами, хто вважає себе політичною, державною елітою, правовою верхівкою суспільства, хто пов'язаний з юриспруденцією. Усі вони не відзначаються особливим шануванням законів.

Таким чином, в Україні, незважаючи на явні успіхи у вирішенні проблеми залучення широких верств населення до правових знань, у поширенні їх і доведенні практично до кожної людини, можна сказати, панує правовий нігілізм. Усі зусилля, спрямовані на його подолання, сьогодні зазнають краху. Упевнені, розробка нових форм правового виховання або вдосконалення

Проблеми правового виховання в сучасній Україні («Круглий стіл»)

його засобів не забезпечать результативності цієї роботи. Вона може бути ефективною тільки в тому випадку, якщо життя за правовими законами буде нормою для влади всіх рівнів, політичних партій, громадських організацій, якщо покарання за порушення законів буде застосовуватися до кожного поза його належності до ешелонів влади чи наповненості його гаманця.

Треба підкреслити, що усвідомлення відповідальності за власні дії є головним чинником, який перетворить правові закони з предметної форми на особистісну. Саме завдяки цьому правове виховання досягне успіхів.

Існує ще одна обставина, яку треба враховувати в процесі правового виховання. Вона пов'язана з людьми, які працюють в системі права. Якщо вони не будуть жити й діяти за правовими нормами, не будуть для інших зразком життя за законами, вести мову про повну реалізацію завдань виховання нема й сенсу. Ідеться про не тільки значне підвищення професіоналізму працівників юридичної справи. У першу чергу постає питання про моральність тих, хто стоїть на

варті закону. Сучасний український правоохоронець, на жаль, у більшості випадків не відповідає вимогам моралі. Це не оминає ані керівників закладів, ані рядових працівників. Можна стверджувати, що сьогодні першочерговим є моральне виховання тих, хто впроваджує в життя правові закони й контролює їх виконання. Усі зусилля правового виховання даремні, якщо ті, хто його здійснює, або ті, хто уособлює право, не просто будуть порушувати закони, а й здійснювати аморальні вчинки. Народна мудрість «закон – що дишло, куди повернеш, туди й вийшло» підкреслює значущість моралі в діяльності юристів.

Моральне виховання юристів стає у зв'язку з цим невід'ємним складником процесу їх професійного формування. Чесність, порядність, справедливість, гідність – ті якості, брак яких не може замінити високий професіоналізм, а їх відсутність практично позбавляє населення віри в законність, у перемогу права, тому всі намагання досягти цього шляхом правового виховання залишаються марними. То ж залишається лише мріяти...

Надійшла до редакції 30.03.2009 р.